

Reactie op de Hoofdpijnen (ambities en doelen) van de Bossenstrategie van Rijk en provincies.

Graag willen we bij deze een kanttekening maken bij het hierboven genoemde document. Het gaat ons daarbij om de kwaliteit van de belangrijkste natuurbossen in ons land, die merendeels onder Natura 2000 vallen.

Inleiding

Op pagina 9 wordt onder 'genetische variatie' het thema van de oorspronkelijk Nederlandse ofwel wilde (of autochtone) bomen en struiken genoemd, waar we extra op in willen gaan.

Dertig jaar geleden stelde ons bureau, in opdracht van het toenmalige Ministerie van LNV, een document op over de stand van zaken van de wilde populaties van onze inheemse boom- en struiksoorten in Nederland¹. Dit was de start voor veel veldinventarisaties naar inheemse boom- en struiksoorten (wilde of autochtone populaties) in opdracht van rijk, provincie, TBO's en particulieren. Inmiddels is ca. 70% van ons land gekarteerd, met als conclusies dat nog minder dan 3% van onze landschapselementen met bomen en struiken (bossen, houtwallen en heggen) substantieel uit wilde bomen en struiken bestaan. En dat van de ca. honderd inheemse boom- en struiksoorten, waarvan wilde populaties aangetroffen zijn, ongeveer de helft (!) zeldzaam tot zeer zeldzaam is en bedreigd in hun voortbestaan. Weliswaar is in 2006 een belangrijke 'Genenbank van autochtone houtige gewassen' door het rijk en Staatsbosbeheer opgezet. (genoemd veldwerk is de basis voor deze levende Genenbank). De achteruitgang van het bomenerfgoed gaat echter nog onverminderd door². Het Vlaamse deel van België is met dezelfde methodiek nagenoeg 100% gebiedsdekkend in kaart gebracht.

Juist het genetisch erfgoed van de inheemse bomen en struiken die zich hier in de afgelopen 13.000 na de IJstijd hebben gevestigd, is extra waardevol voor de specifieke milieus in ons land en bij veranderend klimaat. Behoud van dit, zoals gezegd bedreigd, erfgoed is zeker ook van belang voor behoud van een breed genetisch spectrum bij klimaat- en milieuverandering.

Kennisleemte

In deze reactie willen we er op aandringen om het beheer en behoud van onze beste voorbeelden van natuurbossen beter te organiseren. In de eerste plaats is er een kennisleemte, zowel in de 30% van het land dat niet is geïnventariseerd, als in de kennis van de boom- en struiksoorten zelf. Cursussen zijn nodig om de soortherkenning van de wilde houtige flora te verbeteren. En ervaring met beheer opdoen in onderzoeksprojecten (te denken valt aan OBN projecten) is dringend noodzakelijk. In de Natura 2000-beheerplannen ontbreken paragrafen over het specifieke beheer dat van belang is voor een duurzaam voortbestaan van de nog resterende wilde populaties boom- en struiksoorten binnen de habitattypen.

---

¹ Maes, 1993, Genetische kwaliteit inheemse bomen en struiken; Randvoorwaarden en knelpunten bij behoud en toepassing van inheems genemateriaal.

² Zie het rapport Behoud groen erfgoed. Plan voor behoud van bedreigde wilde bomen en struiken in Nederland (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2019).

Bescherm wat er nog is 'in situ'

Belangrijke locaties van de 'Rassenlijst Bomen', de gecertificeerde oogstlocaties van wilde bomen en struiken, hebben op dit moment geen beschermde status. Deze bronpopulaties voor nieuw plantgoed bij bosuitbreiding staan onder auspiciën van het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland. Het reguliere bosbeheer, ook in onze beste natuurbossen, houdt geen specifieke rekening met de 'in situ'-groeiplaatsen van wilde populaties bomen en struiken.

Nieuwe aanplant in belang van biodiversiteit

Weliswaar kan door nieuwe beplanting een bijdrage geleverd worden aan de CO₂- en de stikstofproblematiek, maar zonder duidelijke randvoorwaarden t.a.v. het plantgoed, is de kans groot op achteruitgang van de natuurwaarde, waaronder de biodiversiteit. Terwijl er ook een kans ligt op meerwaarde voor de biodiversiteit bij toepassing van wild (autochtoon) plantgoed uit het overeenkomstige floradistrict. Wat opvalt is dat randvoorwaarden voor verantwoorde nieuwe aanplant ook binnen Natura 2000 niet geformuleerd zijn.

Enkele kanttekeningen bij Hoofdpijnen van de bossenstrategie:

Pag. 2: genoemde 'biodiversiteit' en 'kwaliteit van bossen' ook verbinden aan de boom- en struiksoorten.

Pag. 3: In feite hebben de bossen ook te leiden van het bosbeheer zelf, omdat geen, of te weinig, rekening wordt gehouden met de bestaande kwaliteit van de boom- en struiksoorten. Bij de biodiversiteit is noodzakelijk de (wilde) bomen en struiken er bij te betrekken.

Pag. 5: 10% mag niet alleen in kwantitatieve zin worden gezien, maar ook uitbreiding van de natuurbossen. Dat betekent een visie voor een aantal topbossen, die nu versnipperd zijn door houtteeltpercelen, zoals op de Veluwe en in het krijtgebied van Zuid-Limburg. Omvorming van houtteeltpercelen, veelal naaldhout, in opstanden met wilde bomen en struiken is wenselijk. De houtteeltpercelen dienen dan wellicht gecompenseerd te worden. Omvorming van houtteeltpercelen binnen Natura 2000 bossen zou gepromoot kunnen worden via een verruiming van de SKNL.

Pag. 7: Bij 'onderzoek kansen voor bosuitbreiding langs infrastructuur'. Hierbij ook de bestaande waardevolle boom- en struikbeplanting in situ betrekken, zodat die niet door maatregelen in de knel komen.

Bij 'actualisatie Natuurpact': bijvoorbeeld t.a.v. tot nog toe gemiste aspecten t.a.v. de biodiversiteit in bossen.

Pag. 8: Onder 'Meer natuurbos': er mag dan 25% van het bosareaal primair gericht is op natuur, dat wil niet zeggen dat die gericht is op de waardevolle wilde bomen en struiken in situ. Zoals gezegd de schatting is minder dan 3% van de landschapselementen met bomen en struiken. Voor bos is het % nog veel minder.

Pag. 9: Onder Diverser bos. Er bestaat veel misverstand onder 'soortensamenstelling die beter aangepast is aan een gewijzigd klimaat'. Zuidelijk plantsoen dat hier wordt aangeplant is vaak geen oplossing voor de natuurbossen. Ze komen uit heel andere ecologische omstandigheden. Onze wilde inheemse bomen en struiken hebben een relatief groot natuurlijk areaal dat zich vooral in zuidelijke richting uitstrekt, en daarmee een brede klimaatamplitude.

Onder 'Genetische variatie'. Deze paragraaf past in dit betoog. Wel van groot belang en noodzakelijk om dit concreet uit te werken.³

Pag. 10: Onder 'klimaatslim bosbeheer'. Zuidelijke soorten alleen als experiment uitproberen binnen houtteelt en bosbouwdoeleinden. Niet bij natuurdoeleinden! Dat geldt ook voor inbrengen van loofboomsoorten ter verbetering van strooisel. Sowieso alleen soorten van binnen het habitatype toepassen en alleen autochtoon plantgoed.

Onder 'kap blijft nodig'. Inderdaad is licht een belangrijke factor voor de lichtvragende boom- en struiksoorten. Veel bossen worden te donker. Door middel van projecten dient ervaring opgebouwd te worden van dunningen op maat, waarbij de bestaande samenstelling van de boom- en struiksoorten goed in beeld is. In dat verband verdienen de thans aangewezen 'bosreservaten', veelal zeer belangrijke oude boskernen, aanpassingen. Door het zogenaamde niets-doen beheer verslechterd de kwaliteit van bosreservaten en verdwijnen de lichtvragende soorten.

Pag. 12: Onder 'Meer bomen in het landelijk gebied'. Hier geldt heel sterk de aandacht voor de wilde bomen en struiken. Houtwallen, heggen en struwelen zijn een kostbare genenbron van bomen en struiken. De achteruitgang gaat daar thans het hardst, door de veronachtzaming van de wilde bomen en struiken in situ.

We willen graag aanhaken bij het 'aanvalsplan'.

Met vriendelijke groeten,

Emma van den Dool en Bert Maes

Ecologisch Adviesbureau Maes

Utrecht

www.ecologischadviesbureaumaes.nl

maes.dool@planet.nl

---

³ Zie ook 'Behoud groen erfgoed', van het RCE, 2019.